

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ
СЬОГОДЕННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ
УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ**

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

27 жовтня 2023 року

м. Тернопіль

УДК (082): 37.035:172.15
Ц 62

Ц 62 Ціннісні орієнтири сучасної освіти в умовах сьогодення крізь призму Української Хартії вільної людини (м. Тернопіль, Україна, 27 жовтня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 276 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Ціннісні орієнтири сучасної освіти в умовах сьогодення крізь призму Української Хартії вільної людини», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 27 жовтня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 8 від 27 жовтня 2023 р.)*

УДК (082): 37.035:172.15

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ
УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ**

27 жовтня 2023 року

З М І С Т

Вітальні слова до учасників конференції	с. 8
Загальнометодологічні праці та наукові дослідження в контексті Української Хартії вільної людини	с. 14
<i>Пріоритетні ціннісні орієнтири в умовах реформування сучасної освіти крізь призму УХВЛ.</i>	
<i>Збереження та розвиток української національної ідентичності дітей та молоді в Україні й за кордоном як виклик українській освіті.</i>	
<i>Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в контексті УХВЛ в умовах воєнного стану.</i>	
Захаров Є. Ю. Чи змінюються цінності, задекларовані УХВЛ, в умовах війни?.....	с. 14
Герман О. М. Еволюція та деформація ціннісних орієнтирів у час кризових викликів.....	с. 17
Швець Д. В., Корнієнко М. В., Семенова А. В. Ціннісно-методологічний вимір професійної підготовки майбутніх офіцерів національної поліції в контексті Української Хартії вільної людини.....	с. 23
Калгушкін Ю. Л., Заліван О. В. Впровадження ідей Української Хартії вільної людини в практиці національно-патріотичного виховання офіцерів запасу в умовах воєнного стану.....	с. 28
Сапожников С. В. Фундаменталізація сучасної системи освіти як ціннісний орієнтир розвитку сучасного суспільства.....	с. 31
Ковалик І. М. Впровадження Української Хартії вільної людини: від смислових конструктів до цінностей вільної людини.....	с. 35
Шмайдей О. В. Національно-патріотичне виховання молоді за програмою пластового руху в умовах сьогодення.....	с. 45
Пастушенко С. І. Сучасні особливості впровадження життєвих орієнтирів Української Хартії вільної людини для здобувачів вищої освіти.....	с. 50
Книш І. В., Штулер І. Ю. Трансверсальні компетентності лідера інноваційного взірця крізь призму Української Хартії вільної людини.....	с. 55
Пометун О. І., Серова Г. В. Методика позакласних занять із учнями за кордоном у контексті збереження національної ідентичності школярів.....	с. 58
Лисюк А. О., Лупійко Л. В. Засоби національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку у контексті Української Хартії вільної людини в умовах сьогодення.....	с. 64
Славінська М. О. Вплив російсько-української війни на національну ідентичність українців (<i>практичне заняття</i>).....	с. 67
Миць М. Я. Про формування ієрархії національних цінностей українського суспільства у системі національно-патріотичного виховання.....	с. 74
Ратушняк Н. М. Українська Хартія вільної людини як детермінанта громадянської компетентності вчителя.....	с. 77

Вітенко І. М., Кучер Л. А., Миколів З. П. Національно-патріотичне виховання через призму реалізації інноваційного освітнього експерименту регіонального рівня на тему «Еко-школа».....	с. 80
Городецька О. В. Формування національної ідентичності особистості в сучасних умовах.....	с. 88
Білоус І. В., Ширяєва Л. М. Збереження та розвиток української національної ідентичності молоді за кордоном. Сучасний стан.....	с. 92
Магера Т. В., Стрийвус Н. Б., Герасимчук Г. І. Збереження української ідентичності дітей та молоді за кордоном як важлива складова національної безпеки та єдності в умовах сьогодення.....	с. 97
Груць Г. М. Духовно-моральне виховання студентів педагогічних спеціальностей.....	с. 105
Свистун О. О. Національно-патріотичне виховання й освіта як могутні фактори побудови самостійної української держави.....	с. 110
Сесик О. О. Синергія класичної педагогіки та інновацій сучасної школи – дієвий засіб формування активного громадянина-патріота.....	с. 115
Єсінова О. О., Семенов М. В. Зміни в системі військової освіти в умовах повномасштабної війни.....	с. 120
Лебедик Л. В., Безручко Т. Р. Роль соціального педагога у формуванні в учнівської молоді професійних ціннісних орієнтацій.....	с. 122
Лебедик Л. В., Вауліна Д. В. Формування толерантності в учнівської молоді в руслі Української Хартії вільної людини.....	с. 127
Єрова Г. В. Розвиток патріотизму учнів на прикладах локальної історії....	с. 131
Чаленко П. В., Чередниченко О. Ю. Окремі аспекти реалізації права на освіту під час воєнного стану.....	с. 135
Лазарук А. Ф. Аксіопсихологічні чинники підготовки майбутніх психологів крізь призму УХВЛ.....	с. 139
Сад А. О., Козир М. В. Інноваційні практики розвитку вищої освіти в Україні.....	с. 144
Стрельников В. Ю. Ціннісні орієнтири неперервної освіти, яка стимулює індивідуальну освітню траєкторію педагога в умовах війни.....	с. 148
Тобонька Н. М., Мешко Г. М. Управління професійним розвитком педагогів у закладі дошкільної освіти як предмет наукового дискурсу.....	с. 151
Брик Ю. Р., Солонинка В. Р. Особливості організації національно-патріотичного виховання учнів у сучасному закладі професійно-технічної освіти.....	с. 155
Бабовал Н. Р., Бабовал Д. С. Тімбілдінг як основа ефективного розвитку колективу.....	с. 160
Кудрич В. П. Підприємницька освіта – засіб виховання молодого покоління на основі цінностей УХВЛ.....	с. 163
Волянюк Б. О. Вони боролись за волю рідного краю (село Острів початку ХХ ст.).....	с. 166
Равлюк Л. Р. Юрій Федькович – збирач перлин народних.....	с. 172

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Живімо за Українською Хартією вільної людини. Сайт Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://ippo.edu.te.ua/about/news/zhivimo-za-ukrainskoju-hartieyu-vilnoi-lyudini> (дата звернення: 09.10.2023).
2. Навчання за кордоном: що пропонують українським школярам в різних країнах Європи. URL: https://zakordon.24tv.ua/ukrayinski-shkolyari-zakordonom-yaki-umovi-navchannya-yes_n2362863 URL: (дата звернення: 09.10.2023).
3. Національна ідентичність як складова національної стійкості. URL: https://lb.ua/blog/volodymyr_dziobak/568987_natsionalna_identichnist_yak.html (дата звернення: 10.10.2023).
4. Презентація результатів опитування вчителів «Українське шкільництво за кордоном: як вплинула війна в Україні» Національного університету «Львівська політехніка». URL: <https://lpnu.ua/events/prezentatsiia-rezultativ-opytuvannia-vchyteliv-ukrainske-shkilnytstvo-za-kordonom-iaak> (дата звернення: 11.10.2023).
5. Степико М. Т. Українська ідентичність як визначальна засада протидії російській агресії. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 3. С. 178–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sra_2017_3_23 (дата звернення: 11.10.2023).
6. Учитися українською за кордоном: МОН затвердило освітню програму з українознавчим компонентом. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uchitisya-ukrayinskoju-za-kordonom-mon-zatverdilo-osvitnyu-programu-z-ukrayinoznavchim-komponentom> (дата звернення: 12.10.2023).

УДК 378

Груць Галина Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та менеджменту
освіти Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Розглядаючи нинішню систему освіти з погляду умов для особистісного розвитку, зростання та вдосконалення необхідно зазначити, що освітній процес вимагає зміщення акцентів зі знанневої (сцієнтистської) парадигми едукації людини на виховну. Якщо зосередити морально-духовні, інтелектуальні, матеріальні сили та ресурси на вихованні молодого покоління, то можна домогтися відчутних успіхів у соціально-економічному зростанні нашої країни. Дивовижні наукові відкриття на перший погляд захоплюють нас. Але в результаті морально-духовного невігластва, безвідповідальності окремих учених, інженерів доводиться пожинати гіркі плоди деяких наукових

досягнень. Так, наприклад, відкриття енергії атомного ядра дало змогу виробляти значний обсяг електроенергії на атомних станціях, але також і виготовляти грізну зброю. Це породило ніким і нічим некерованого монстра, який, як дамоклів меч, висить сьогодні над людством. Здається, що життя на землі ще ніколи не було настільки крихким. Як бачимо, війна путінської росії затьмарила нацистську Німеччину за кількістю військових злочинів, агресивністю та нещадністю. Тільки зареєстровані воєнні злочини російських збройних сил уже обчислюються сотнями тисяч. Адже війна з Україною – це не битва армій, а системне знищення цивільного населення, геноцид українського народу, стирання міст і сіл із лица землі. І при цьому використовується надсучасне озброєння. Тому функціонування моральності у сучасних політичних умовах є дуже складним і водночас архіважливим питанням.

Також сьогодні нагальною є проблема духовно-моральної освіти майбутніх педагогів, які згодом здійснюватимуть духовно-моральне виховання підростаючого покоління. Один із шляхів розв'язання цієї проблеми – розуміння сутності духовно-морального виховання як спільного сходження педагога та вихованця до ідеалу, освоєння майбутніми педагогами прийомів, методів, засобів та форм духовно-морального виховання як специфічної сфери виховної роботи. Студенти у процесі навчання мусять хоча б частково зрозуміти свою земну особистісну місію, місце у суспільстві, покликання, спробувати здолати гріховне «єго», побачити чисту і красиву душу, вкладену у них Творцем. Інакше кажучи, у вищому освітньому закладі ми маємо формувати високодуховну особистість, патріота України. Таке усвідомлення передбачає зміну як викладачів, так і студентів. Відтак майбутній педагог зрозуміє, що він не лише здійснює методичний супровід учнів, ведучи їх шляхом духовного вдосконалення, але й сам духовно зростає. Важливим завданням учителя на цьому шляху є виокремлення можливих варіантів руху до вершин моральності.

Однією з нагальних проблем також є стимулювання духовно-морального саморозвитку учня, його духовних пошуків у сфері взаємодії із навколишнім

світом, абсолютними цінностями, самим собою. Цей пошук може виявитися (і зазвичай виявляється) зовсім не таким, як спершу передбачалося.

Духовно-моральне виховання містить такі складові: пробудження та розвиток моральних почуттів, становлення моральної волі, спонукання до моральної поведінки. Заохочування до моральної поведінки передбачає послух, покірність, служіння Божественному й Батьківщині (усвідомлення кожною людиною важливості суспільної солідарності та громадянської участі у справі духовно-морального, економічного та соціально-політичного відродження країни).

Можна констатувати, що духовно-моральне виховання має охоплювати усі особистісні грані – пізнавальну, емоційну й вольову.

Ми виходимо з того, що програма духовно-морального виховання студентів містить такі блоки:

- цілепокладання (спирається на соціальне замовлення суспільства та акцентує увагу на основній меті – підвищенні якості підготовки студентів педагогічного возу);
- організаційно-методичний (представлений принципами системності, розвитку, управління, оптимальності, індивідуалізації педагогічного процесу);
- функціональний (можливість реалізувати свою професійно-особистісну позицію);
- рефлексивний (дозволяє досить точно оцінювати, наскільки відповідає та чи інша ідея, дія цінностям, закріпленим у педагогічній свідомості);
- прогностичний (дозволяє давати оцінку та визначати напрямок розвитку педагогічних ідей).

Практичне здійснення досліджуваного нами аспекту в цілісному процесі підготовки педагогів для роботи з учнями стає можливим при створенні умов, які містять усі складові елементи освітнього процесу: мету, зміст, методи, форми, засоби. Виходячи з цього, нами визначено комплекс умов, дотримання яких сприятиме духовно-моральному вихованню майбутніх педагогів.

Однією з основних умов духовно-морального виховання є реалізація аксіологічного підходу, зокрема, розвиток ціннісного ставлення до професійної діяльності. Теоретична підготовка майбутніх педагогів з орієнтацією на емоційно-ціннісний компонент у своєму логічному завершенні має сформувати нову модель випускника та сприяти актуалізації у процесі вивчення педагогічних дисциплін аксіологічних та психолого-педагогічних знань, розвинути емоційність як значущу якість майбутнього педагога, необхідну в практиці роботи. При цьому розвиток ціннісних відносин майбутніх педагогів пов'язаний із загальною кваліфікацією, представленою в таких складових:

- загальна професійна педагогічна підготовка, зокрема, психолого-педагогічні знання, вміння та навички;

- основні професійно значущі особистісні якості педагога, такі як милосердя, емпатійність, толерантність, здатність до діалогового мислення, вірність, професійний обов'язок, гуманність, відповідальність, справедливість, співчуття, віра, чуйність, альтруїзм, сумлінність, чесність, любов до дітей, доброта, щирість, довіра, патріотизм, обов'язковість, професійна честь та гідність, педагогічна відповідальність, вимогливість до себе, сумлінне ставлення до справи та ін. Специфіка такої підготовки фахівців має відповідати цілій низці вимог:

- 1) зміна педагогічної свідомості;

- 2) комплексний (психолого-педагогічний та професійно-особистісний) характер освіти студентів педагогічного закладу освіти;

- 3) дотримання принципу етапності та наступності у навчанні при подальшій професійній діяльності (бакалаврат, магістратура, курси підвищення кваліфікації тощо).

Важливою умовою в духовно-моральному вихованні студентів є педагогічне стимулювання розвитку потреби та інтересу до духовно-морального виховання у соціально значущій діяльності. Педагогічне стимулювання, містить у собі стимули, сформовані на його змісті, – новизну, історизм, доступність змісту, практичну значимість; стимули, що спираються

на процес діяльності – проектна діяльність, проблемний виклад матеріалу, різні варіації самостійної роботи; стимули, засновані на взаєминах між педагогами та студентами, – емоційність, заохочення пізнавальних прагнень, пізнавальної самостійності, креативності, змагальності.

Найважливішим фактором, що виховує студентів, виступає духовна атмосфера – справжня, щира і цілісна внутрішня установка. Педагогічне стимулювання передбачає красиву, багату на приклади, емоційну мову педагога, її тон, дружнє й доброзичливе спілкування. Слід постійно підтримувати позитивну атмосферу ділового співробітництва та емоційного комфорту, що передбачає свободу як основний педагогічний засіб виховання, орієнтацію на позитивний результат взаємодії, створення ситуацій успіху при вільному виборі тощо.

З позиції матеріалістичної діалектики було встановлено, що діяльність – засіб, а також важлива вирішальна умова розвитку та формування особистості. Діяльність має свою структуру: мотив, мету, дії (операції), умови та засоби, результат. Студент може осмислити зміст освіти лише тоді, коли в нього є внутрішня потреба і позитивна мотивація для активного освоєння. Саме тому необхідно наголошувати на мікросоціумі та відносинах між суб'єктами освітнього процесу як на найважливіших джерелах духовно-морального розвитку. Саме у взаємодії особистість знаходить свій людський, гуманістичний зміст.

Сьогодні духовно-моральне виховання не може бути представлене окремими заняттями в освітньому процесі, а має бути чітко структурованим навчанням і вихованням студентів. Розв'язання проблеми духовно-морального виховання полягає не в окремо проведених навчальних годинах, а у створенні духовної атмосфери в навчальному закладі, яка сприятиме духовно-моральному становленню студента, пробуджуючи в ньому бажання виявляти моральні почуття, що відображаються в моральній поведінці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Груць Г. Роль гуманітарних дисциплін у формуванні духовної культури студентської молоді. Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ: Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2015. Вип. 20, ч. 1. С. 62–68.

2. Груць Г. Розвиток духовних цінностей студентів у процесі вивчення педагогічних дисциплін. *Освітня спільнота як середовище формування українського громадянина в контексті Української Хартії вільної людини (з нагоди відзначення 10-ої річниці укладання «Української Хартії вільної людини»): зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 20–21 жовтня 2022 р.* С. 158–167.

3. Українська хартія вільної людини. URL: <http://1-12.org.ua/ukrajinska-khartija-vilnoji-liudyny>

Свистун Олена Орестівна,

методист центру виховної роботи, захисту прав дитини та громадянської освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Тернопіль

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ Й ОСВІТА ЯК МОГУТНІ ФАКТОРИ ПОБУДОВИ САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

*Школа – це маленький тест-драйв дорослого життя.
Формуючи в ній сучасне суспільство,
що базується на цінностях,
ми вчимо дітей механізмів,
що працюють у державі.*

Дмитро Сиротюк

Враховуючи сучасні реалії усе більшої гостроти набуває виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції, гордості за свою державу і народ. Це стане запорукою розбудови нашої держави.

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України. Правильно спланована система національно-патріотичного виховання у сучасній школі реально допомагає керувати процесом виховання в молоді почуття патріотизму, надає всій проведеній роботі системності, послідовності й цілеспрямованості, забезпечує спадкоємність в організації та розвитку національно-патріотичної діяльності